

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ
ΤΟΥ ΑΠΟ ΜΕΓΑΛΩΝ ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ

ΑΙ ΝΗΣΟΙ ΤΩΝ ΠΑΞΩΝ

«Οὐδεμία Νῆσος τῆς Ἑλλάδος ἔχει
» τόσον μεγάλην καὶ θαυμαστήν Ἱστορίαν
» ὅσον αἱ Νῆσοι τῶν Παξῶν».

† Μητροπολίτης Ἀθηνᾶγόρας

(ΕΞ ΑΝΑΤΥΠΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ "ΠΑΞΟΙ,,)

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ

Η "ΜΕΛΙΣΣΑ"

ΣΤΟΙΒΑΤΟΥ 48

ΠΑΡΩΒΑΤΕΤΟΣ

1934

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

1155
7
2

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ
ΤΟΥ ΑΠΟ ΜΕΓΑΛΩΝ ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ

ΑΙ
ΝΗΣΟΙ ΤΩΝ ΠΑΞΩΝ

«Οὐδεμία Νῆσος τῆς Ἑλλάδος ἔχει
» τόσον μεγάλην καὶ θαυμαστὴν Ἱστορίαν
» ὅσον αἱ Νῆσοι τῶν Παξῶν».

† Μητροπολίτης Ἀθηναγόρας

(ΕΞ ΑΝΑΤΥΠΩΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΟΣ "ΠΑΞΟΙ.")

ΑΘΗΝΑΙ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Η "ΜΕΛΙΣΣΑ", ΣΩΚΡΑΤΟΥΣ 48

1934

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΕΩΦΟΡΟΥ

ΣΥΛΛΟΓΗ Π. ΠΑΤΡΙΚΙΟΥ

Α1.Σ2.Φ13.0016

ΑΦΙΕΡΟΥΤΑΙ

ΤΩ ΑΡΙΣΤΟΚΡΑΤΗ ΤΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ,
ΕΥΚΛΕΕΙ ΓΟΝΩ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ,
ΙΔΕΩΔΕΙ ΥΠΟΥΡΓΩ ΤΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ,
ΒΟΥΛΕΥΤΗ ΚΕΡΚΥΡΑΣ — ΠΑΞΩΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΩ ΕΡΙΤΙΜΩ

ΚΥΡΙΩ, ΙΩΑΝΝΗ, ΘΕΟΤΟΚΗ,

Τιμῆς ἐξόχου ἔνεκεν

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΘΟΥΡΙΟΥ

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΟΥ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑ
ΤΟΥ ΑΠΟ Μ. ΠΡΩΤΟΣΥΓΚΕΛΛΩΝ ΚΑΙ ΠΑΡΑΜΥΘΙΑΣ

ΑΙ ΝΗΣΟΙ ΤΩΝ ΠΑΞΩΝ

Ἐν τῷ τελευταίῳ φύλλῳ τῆς Ἐφημερίδος «Παξοί» ὑπ' ἀριθ. 169 καὶ ἡμερ. 1 Ἰουλίου ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Ἑλλογι-
μωτάτου κ. Θεοδώρου Μακρῆ καλλίστη μελέτῃ ὑπὸ τὸν τί-
τλον «Ἡ Ὀνομασία τῶν Παξῶν καὶ ἡ Ἑτυμολογία τῆς». Περὶ Παξῶν ἔγραψε περισπούδαστον βιβλίον ὁ ἀείμνηστος
Ἀρχιδούξ Λουδοβίκος Σαλβατώρ, οὗτος σημειοῖ τὰ ἐξῆς :
«Οἱ Παξοὶ μέχρι τῆς ἀρχῆς τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης
(19ης), πάντοτε ἀπὸ τῆς Κερκύρας ἐξαρτώμενοι δὲν ἔχουν
ιδίαν ἱστορίαν, ἀλλὰ κέκτνται ταύτην κοινήν μετὰ τῆς
γείτονος νήσου». Τὸ αὐτὸ ἐπαναλαμβάνεται καὶ εἰς τὸ Ἑγκυ-
κλοπαιδικὸν Λεξικὸν τοῦ Ἐλευθερουδάκη· «Οἱ Παξοὶ ὡς
διαρκὲς ἐξάρτημα τῶν Κερκυραίων *οὐδέποτε ἔσχον ἰδίαν
ἱστορίαν*». *Τοῦτο δὲν εἶναι ἀληθές*. Κατὰ τοὺς Ρω-
μαϊκοὺς καὶ Βυζαντινοὺς χρόνους πράγματι αἱ Νῆσοι τῶν
Παξῶν ἠκολούθησαν τὴν τύχην τῆς Κερκύρας, ἀλλὰ τότε
ἦσαν ἐν παρακμῇ καὶ σχεδὸν ἔρημοι. Ὑπῆρξεν ὁμως ἐποχή,
καθ' ἣν αἱ Νῆσοι τῶν Παξῶν εἶχον ἰδίαν ἱστορίαν καὶ τοιαύ-
την μάλιστα, *οἷαν οὐδεμία νῆσος τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ χι-
λιετηρίδων ἠδυνήθη νὰ ἔχῃ, ἱστορίαν μεγάλην, θαυμα-
στήν, ἐκπαγλόν*.

Περὶ Παξῶν γράφομεν ἤδη ἰδιαίτερον βιβλίον· σήμερον
δὲ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ωραίου ἀρθρου τοῦ κ. Μακρῆ ἀναγράφο-
μεν μόνον ἐλαχίστας σημειώσεις σχετικὰς. Βεβαίως ὁ κ. Μα-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

κρῆς ἔχει δίκαιον ἀπορορίπτων τὴν Ἑτυμολογίαν τῶν Παξῶν «ἐκ τῆς λέξεως **πηκτός**, ἐκφερομένης κατὰ δωρικὸν τύπον **πακτός**, καὶ παριστώσης τὰς νήσους ὡς συμπαγεῖς ὄγκους ἐν τῇ θαλάσῃ, κατὰ τὴν φιλολογικὴν ἔρευναν τοῦ ἐπιφανοῦς Κερκυραίου ἱστορικοῦ Ἀνδρέου Μουστοξύδου. Ὡς ἐπίσης τὴν συγγενῇ ἐκδοχὴν τοῦ λαμπροῦ ἱστορικοῦ Ρωμανοῦ, παράγοντος τὴν λέξιν ἐκ τοῦ τύπου πῆξω, μέλλοντος τοῦ πηγνύω» καὶ προσθέτων: «Αἱ ὑποθέσεις τοῦ αὐτοῦ Ρωμανοῦ περὶ παραγωγῆς τοῦ ὀνόματος τῶν Παξῶν ἐκ τῆς λέξεως Πακσύης, ὀνόματος ὄρους τῆς Ἰωνίας, ἢ ἐκ τοῦ τύπου **πακσώσας** θύρας, σημαίνοντος τὰς κεκλεισμένας θύρας, ὡς ἐκ τῆς ἀσφαλείας τοῦ λιμένος, φαίνονται ἀπολύτως ἀπίθανοι. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐκ τοῦ πακτός ἢ πῆξω ἑτυμολογία τῶν Παξῶν παρὰ τὸ κῦρος τῶν ἀνωτέρω φιλολόγων καὶ ἱστορικῶν δὲν φαίνεται ἱκανοποιητικὴ οὐδ' ἐπαρκὴς πρὸς ὀριστικὴν λύσιν τοῦ ζητήματος, μᾶλλον δὲ φαίνεται κατ' ἔννοιαν προελθούσα ἐκ τῆς βραχῶδους συστάσεως τῶν Νήσων».

Ὁ κ. Μακρῆς ἔχει πληρεῖς δίκαιον γράφων «ἐξ ἐρεύνης πρὸς τοιαύτην κατεύθυνσιν ἐμφανίζεται ὡς μᾶλλον πιθανὴ ἢ φοινικικὴ προέλευσις τῆς ὀνομασίας τῶν Παξῶν ἐκ τῆς φοινικικῆς λέξεως **Πάξ** σημαίνουσας τὴν **πλάκα**. Τοιαύτην ἑτυμολογίαν τῆς ὀνομασίας τῶν Παξῶν παραδέχεται ὁ Π. Γ. Μοάτσος ἐν τῷ προσφάτως ἐκδοθέντι ἀξιολόγῳ συγγράματι αὐτοῦ περὶ «Πορφύρας» (1). Καὶ πάλιν «Δεδομένης τῆς συχνοτάτης ἐμπορικῆς ἐπικοινωνίας τῶν Φοινίκων μετὰ τῶν Ἑλληνικῶν παραλίων χωρῶν καὶ νήσων φθανούσης μέχρι ἀποικισμού καὶ ὀνομασίας τούτων» ἡ ἐκδοχὴ περὶ τῆς φοινικικῆς λέξεως Πάξ **φαίνεται** ἀπολύτως πιθανή. Ὡς ὀρθῶς δὲ παρατηρεῖ ὁ ρηθεὶς συγγραφεὺς κ. Μοάτσος, ματαίως θὰ

1) Π. Γεώργιου Μοάτσου «Ἡ Πορφύρα» Ἀλεξάνδρεια 1932 σελ. 231.

ἐζητοῦμεν τὴν ἐξήγησιν ἀπὸ ἑλληνικὴν ρίζαν διαφόρων ὀνομάτων, ὅπως τοῦ Νάξος, Πάρου, Ἀμοργὸς κτλ., ἐνῶ ἀντιθέτως εἰς τὴν Φοινικικὴν γλῶσσαν τὰ ὀνόματα ταῦτα εἶναι δηλωτικὰ ὀρισμένου πράγματος».

Ἀναντιρρήτως ἡ λέξις **Πάξ** εἶναι σημιτικὴ καὶ σημαίνει **πλάκα** πολὺ πρὸ τοῦ κ. Μοάτσου ὁ πολὺς, μᾶλλον εἰς τὰ γλωσσολογικά του συμπεράσματα ἢ τὴν κατανόησιν τῶν Ὀμηρικῶν Ἑπῶν, κ. Berard πολλαχοῦ τῶν ἀνεπιτυχῶν ἔργων του περὶ τῆς Ὀδυσσεΐας τοῦ Ὀμήρου καὶ τῆς Ἰθάκης ἀποδέχεται τὴν σημιτικὴν καταγωγὴν τῆς λέξεως Πάξος ὡς ἰσοδυνάμου τῇ πλάκα ἢ τραπέζῃ· ἰδοὺ τί γράφει: «Αἱ Ὀδηγίαι πάντοτε ἀναφέρουσι τὸν Πορτολάνον τοῦ Buodelmonte γράφοντα «ἡ Πάξος ἐν τῷ κέντρῳ αὐτῆς τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς εἶναι **πλατεῖα**, τοῦθ' ὅπερ ἐπιτρέπει τὴν καλλιέργειαν τῆς ἀμπέλου καὶ καρποφόρων δένδρων». Μὲ τοὺς ἀποκρήμινους βράχους καὶ τὴν ἐπίπεδον κορυφὴν αὐτῆς, ἰδοὺ κάλλιστα ἡ νῆσος τῆς Πλακός, ἡ νῆσος τῆς Τραπέζης. Αὕτη ἡ νῆσος ἐκαλεῖτο καὶ καλεῖται ἔτι Πάξος. Ἀκριβῶς ἐν τῇ μεγάλῃ φοινικικῇ ἀναγραφῇ τῆς Μασσαλίας εἰς τὴν 18 σειρὰν ἡ λέξις Πάξ χρησιμεύει ἵνα σημάνῃ αὐτὴν ταύτην τὴν ἀναγραφὴν, τὴν μαρμαρίνην πλάκα, ἐπὶ τῆς ὁποίας εἶναι κεχαραγμένοι αἱ θρησκευτικαὶ διατιμήσεις. Οἱ ἐκδόται τοῦ σημητικοῦ Corpus Inscriptionum παράγουν τὴν λέξιν ἐκ τῆς ρίζης τῆς σημαίνουσας **ἐκτείνεσθαι**. Πάξ λοιπὸν εἶναι, τὸ εὐρὺ ἐπίπεδον, ἡ ἐκτεταμένη πλάκα, ἡ τράπεζα. Ἡ λέξις ἐπαναλαμβάνεται μετὰ τῆς αὐτῆς σημασίας καὶ ἐν τῇ σειρᾷ 20 τῆς αὐτῆς ἀναγραφῆς καὶ ἐν παρομοίᾳ ἐπιγραφῇ ἐν Καρχηδόνι. Πάξ ὅθεν εἶναι κάλλιστα ἰσοδύναμος τῇ τραπέζῃ, πλατεῖα, καὶ Πάξος εἶναι ἀκριβὴς ἀντιγραφή. Πάξος εἶναι ἡ νῆσος τῆς Τραπέζης, Τραπεζοῦς, Τραπεζών. Αἱ ἀπότομοι ὄχθαι, αἵτινες περιτριγυρίζουσι καὶ ὑποστηρίζουσι τὸ κεντρικὸν τῆς νήσου πεδῖον, ἀνταποκρίνονται εἰς τοιαύτην ἀπο-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ψιν ἀπὸ τῶν παραλίων πλευρῶν· «λόφος τραχύς, ὑψηλός, τραπεζοειδής» κατὰ Στράβωνα (¹). Καὶ πάλιν: «Ἡ Παξὸς τὴν ὁποίαν οἱ Ἕλληνες ἀπεκάλουν Πλατεῖαν ὥφειλε τὸ ὄνομα ὅπερ φέρει ἀκόμη εἰς τοὺς πρώτους **λεβαντίνους** θαλασσοκράτορας· διότι Παξὸς—Πλατεῖα εἶναι μία ἐκ τῶν διπλῶν ἐκείνων Ἑλληνοσημιτικῶν λέξεων, τὰς ὁποίας συναντῶμεν ἐν τῇ Ἰονίῳ θαλάσῃ ὡς καὶ ἐν τῷ Ἀρχιπελάγει· Παξὸς εἶναι ἡ νῆσος τῆς τραπέζης, Πλατεῖα· γενικῶς ἡ νῆσος εἶναι ἐπίπεδος (²)».

Τὸν κ. Berard, ὅστις ἐπαναλαμβάνομεν ὅτι εἶναι καλὸς γλωσσολόγος, ἀλλ' ὄχι καλὸς ὁμηριστής, διαβεβαιοῦμεν μὲ ὀλην τὴν πεποίθησιν, τὴν ὁποίαν ἔχομεν ἀπὸ τὰς βαθυτάτας ὁμηρικὰς μελέτας ἡμῶν: **ὅτι οἱ Παξοὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν δὲν ὀφείλουν εἰς τοὺς λεβαντίνους θαλασσοκράτορας, ὅπως καὶ ἡ ὅλη Ἑλλὰς δὲν ὀφείλει τίποτε εἰς αὐτούς. Τούναντιον καὶ Φοίνικες καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Δίβνες καὶ Ἰταλοὶ καὶ Κελτοὶ καὶ Ἰνδοὶ καὶ σύμπας ὁ κόσμος ὀφείλουν καὶ τὴν ὀνομασίαν καὶ τὸν ἀνθρωπισμὸν καὶ τὴν θρησκείαν καὶ τὰ πάντα πολὺν πρὸ τοῦ Κρητικοῦ ἔτι ἢ Μινωικοῦ πολιτισμοῦ, εἰς τοὺς μεγάλους ἐκείνους προέλληνας θαλασσοκράτορας, ὡς ὀφείλουν τόσα καὶ τόσα εἰς τοὺς κλασσικοὺς πλέον Ἕλληνας, ὡς ὀφείλουν βραδύτερον εἰς τοὺς βυζαντινοὺς Ἕλληνας, οἵτινες καὶ πίπτοντες τὴν μόρσιμον αὐτῶν πτώσιν ἀνεμόρφωσαν καὶ ἀνεγέννησαν ὅλην τὴν Εὐρώπην.**

Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς ἄλλα παραδίδουσι περὶ τῶν πρώτων κατοίκων τῆς Ἑλλάδος·

1) Στράβων XIV 683. Victor Berard Les Pheniciennes et l'Odyssee Τόμ. Α' σελ. 350.

2) V. Berard: Les Pheniciennes et l'Odyssee Τόμ. Β' 474. V. Berard Ithaque et la Grèce des Athenes. Les Navigations d'Ulysse Τόμ. Α' 294.

οὕτως ὁ Πausanias: «πάλαι τῆς νῦν καλουμένης Ἑλλάδος βάρβαροι τὰ πολλὰ ὤκησαν (¹)». Ὁ Ἡρόδοτος περὶ Κρήτης: «Τὴν Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν βάρβαροι» (²). Ὁ Θουκυδίδης «ὅτι Κᾶρες καὶ Φοίνικες τὰς πλείστας τῶν νήσων ὤκησαν (³)». Ὁ Διόδωρος περὶ τῆς Λέσβου: «Ταύτην τὴν νῆσον τὸ παλαιὸν ὤκησε πλείω γένη, πολλῶν μεταναστάσεων ἐν αὐτῇ γενομένων». Ὁ Στράβων περὶ Εὐβοίας: «Ταύτην ὤκησαν Ἀραβες (⁴) οἱ Κάδμω συνδιαβάντες (⁵)». Ἐκαταῖος ὁ Μελήσιος περὶ τῆς Πελοποννήσου: «Πρὸ τῶν Ἑλλήνων ὤκησαν αὐτὴν βάρβαροι· σχεδὸν δέ τι καὶ ἡ σύμπασα Ἑλλὰς κατοικία βαρβάρων ὑπῆρξε τὸ παλαιόν» (⁶). Ὁ Στράβων αὖθις περὶ Βοιωτίας: «Ἡ οὖν Βοιωτία πρότερον μὲν ὑπὸ βαρβάρων ὤκετο Ἀόνων καὶ Τεμνίκων καὶ Λελέγων καὶ Ὑάντων· εἶτα Φοίνικες ἔσχον οἱ μετὰ Κάδμον· ὡς δ' αὐτὸς ὑπὸ Θρακῶν καὶ Πελασγῶν» (⁷)· καὶ καθ' ἑξῆς. Ἀλλ' οὗτοι πάντες οἱ συγγραφεῖς γράφουσιν ἔχοντες ὑπ' ὄψιν τὴν Ἱστορικὴν πλέον Ἑλλάδα, κατὰ τῆς ὁποίας ἐπῆλθον διάφοροι βαρβαρικαὶ ἐπιδρομαί, ὡς βραδύτερον ἐπὶ βυζαντινῶν· τῆς προϊστορικῆς ὁμως Ἑλλάδος ἀπώλεσαν τὴν παράδοσιν, συγχέοντες καὶ συμφύροντες τὰ ἀρχαῖα μετὰ τῶν νέων, τὰ μυθικὰ μετὰ τῶν ἱστορικῶν· ὁ Στράβων μάλιστα ὑπερέβη πάντας ἐν τῇ τοιαύτῃ συγχύσει καὶ σκοτασμῷ, διὰ τοῦτο καὶ μετὰ πολλῆς προσοχῆς δέον νὰ ἀναγινώσκηται. Αὐτὸ δὲ τοῦτο ἔπαθον καὶ πάντες οἱ ἄλλοι Γεωγράφοι μεγάλοι καὶ μικροί, οἱ ποιηταὶ καὶ ἱστορικοί, οἵτινες ἔχοντες ἀρχαιοτέρας παραδόσεις περὶ τῶν

1) Πausanias Α' 41,8.

2) Ἡρόδοτος Α' 173.

3) Θουκυδίδης Α' 4,8.

4) Διόδωρος Σικελιώτης Τ. 81.

5) Στράβων 447.

6) Στράβων Ζ' 321.

7) Στράβων 401.

διαφόρων τόπων, ἀπέδωκαν αὐτὰς εἰς μεταγενεστέρους τόπους φέροντας ἀρχαῖα ὀνόματα, μὴ κατανοήσαντες ὅτι ἐν τῇ διαφορῇ χιλιετηρίδων πολλὰ ἀλλοιώσεις ἐπῆλθον ἐπὶ τοῦ παγκοσμίου χάρτου.

Βεβαίως Φοίνικες ἦσαν οἱ προϊστορικοὶ Ἕλληνες, **ἀλλὰ Φοίνικες προέλληνες ἐν τῇ Ἑλλάδι κατοικοῦντες καὶ οὐχὶ οἱ γνωστοὶ Φοίνικες**. Οἱ προέλληνες δὲ οὗτοι Φοίνικες εἰς χρόνους προϊστορικοὺς ἀπώκισαν τὴν οὕτως ὑπ' αὐτῶν κληθεῖσαν Φοινίκην, Τύρον καὶ Σιδῶνα καὶ πᾶσαν τὴν Συρίαν. Ἄλλ' οὗτοι πάντες λησμονήσαντες ἐν τῇ παρελεύσει τῶν αἰώνων τὴν πρώτην αὐτῶν καταγωγὴν ἐπίστευσαν, σὺν τῷ χρόνῳ ἀναπτυχθέντες καὶ μεγαλυνθέντες καὶ θαλασσοκρατήσαντες, ὅτι αὐτοὶ ἐδημιούργησαν τὴν Ἑλλάδα καί, ὥς οἱ Αἰγύπτιοι ἱερεῖς, οὕτω καὶ αὐτοὶ παρουσιάζοντο ὡς καλλίτερον τῶν Ἑλλήνων γινώσκοντες τὴν Ἑλλάδα, ὡς μαρτυρεῖ ὁ Πausanias γράφων: «Εἰς ἀντιλογίαν ἀφίκετο ἀνὴρ μοι Σιδώνιος, ὃς ἐγνώκεναι τὰ εἰς τὸ θεῖον ἔφασκε Φοίνικας, τὰ τε ἄλλα Ἑλλήνων βέλτιον». Τοῦτο δὲ ἀτυχῶς ἐπίστευσαν καὶ οἱ Ἕλληνες θεωροῦντες τοὺς Φοίνικας ὡς «**μηνυτάς**» καὶ κατὰ τοῦτο ὁ Berard ἔχει δίκαιον ἐν μέρει, γράφων ὅτι ἡ ἀρχικὴ ὀνομασία τῶν Παξῶν εἶναι Φοινικικὴ ἢ σημιτικὴ καὶ σημαίνει πλάκα. Τοῦτο καὶ ἡμεῖς θεωροῦμεν ἀναντίρρητον· **δὲν ἔχει ὁμῶς δίκαιον νομίζων ὅτι ἡ νῆσος τῶν Παξῶν ὠνομάσθη οὕτω διὰ τὸ ἐπίπεδον αὐτῆς, τὸ εὐρὺ αὐτῆς ἐπίπεδον**, διότι ἡ νῆσος δὲν εἶναι πλατεῖα οὔτε κατὰ τὴν ἀνατολικὴν αὐτῆς πλευράν, οὔτε ἐξ ἄλλης πλευρᾶς αὐτῆς· τοῦναντίον μάλιστα εἶναι κατωφερῆς, προανῆς καὶ ἐπιμήκης, διὰ τοῦτο καὶ ἀλλαχοῦ πρέπει νὰ ἀναζητήσωμεν τὸ ὄνομα αὐτῆς, τὸ σημαῖνον πλάκα.

Τόσον ἡ μεγάλη νῆσος τῶν Παξῶν, ὅσον καὶ ἡ Ἀντίπαξος καὶ αἱ ἄλλαι παρ' αὐτὰς νηοῖδες **ὠνομάσθησαν Παξοὶ ἀπὸ τὰς ἀείποτε ἐν τε τῇ ἀρχαιότητι καὶ σήμερον ἔτι ἐξαγομένας καὶ ἔξω τῶν νήσων δι' ἐμπορίαν ἀποστελλομένας περιφήμους πλάκας αὐτῶν**. Πλάξ, ὡς γνωστόν, σημαίνει πᾶν σῶμα πλατὺ καὶ ἐπίπεδον, σανίδα πέτρινη, μάρμαρον ἀπλωτόν, πλάκα. Αἱ Παξοὶ λοιπὸν δὲν εἶναι κυρίως ἡ νῆσος Πλατεῖα ἢ Τράπεζα, **ἀλλ' εἶναι αἱ νῆσοι τῶν Πλακῶν**. Ἡ λέξις Παξοὶ εἶναι σύνθετος ἐκ δύο σημιτικῶν ἢ προελληνικῶν λέξεων: Πάξ καὶ αε ἢ αἰ· καὶ ἡ μὲν Πάξ σημαίνει πλάκα ἡ δὲ αε ἢ αἰ σημαίνει νῆσος.

Παξοὶ λοιπὸν ἢ Παξαὶ εἶναι αἱ νῆσοι τῶν Πλακῶν, αἱ Πλακόνησοι, καὶ ἔχει δίκαιον ὁ Πλίνιος γράφων αὐτὰς Ραχαιε, ἢ ὡς γράφουσιν ἄλλοι Ραχοε. Ἐκ τῆς λέξεως Πάξ-πλάκα συνεπῶς ἔχει τὴν ἀρχὴν αὐτῆς καὶ ἡ πυξίς καὶ οὐχί, ὡς νομίζεται, διότι εἶναι κατασκευασμένη ἀπὸ ξύλον πύξον «**τιμισίρι**», ἐξ αὐτῆς ἡ πυκτὶς, ὁ πίναξ, ἡ πλάκα, ἐφ' ἧς ἔγραφον· «**γραπτὴ πυκτὶς**» καὶ τὰ «**πυξία λίθινα**».

Παξοὶ λοιπὸν εἶναι αἱ Νῆσοι τῶν πλακῶν. Διὰ τοῦτο καὶ ἀνὰ πᾶσαν γωνίαν τῶν νήσων τούτων ἀκούεται καὶ σήμερον ἔτι ἡ ὀνομασία αὕτη ὡς: Πλάκες, Γκρεμὸς Πλάκας ἢ Πλάκα τοῦ Γκρεμοῦ, πλάκα τοῦ Γκρεμοῦ τοῦ Ρωμανῆ, Πλάκα τῆς Παναγίας, Πλακωτή, Πλακωτά, Βλαχοπλιάτικα, ἔνθα πολλὰ λατομεῖα πλακῶν, ἡ πλάκα τοῦ Ροδίτη, ἡ Πλάκα τοῦ Πιερρῆ, ἡ Πλάκα στὸ Βουτούμι καὶ καθ' ἑξῆς. Ἐκ τῆς λέξεως πλάκα προέρχεται καὶ ἡ Πλάκινος, δηλαδὴ ὁ τρίπους ὁ ἔχων ἐπικειμένην πλάκα, ὡς ἐν ἐπιγραφαῖς φέρεται, ἐπίσης ἡ Πλαταμὼν σημαίνουσα πέτραν ἐπίπεδον, πλάκα καὶ ὅσαι ἄλλαι τοιαῦται. Ταυτοσήμαντα εἶναι καὶ τὰ ἐκ τῆς Λατινικῆς plain=ἐπίπεδος, λείος, plan=ἐπίπεδον σχεδιάγραμμα, placentia, placenta = πλακοῦς, planum = ὁμαλὸν ἐπίπεδον.

Καὶ μόνον ἀπὸ τῆς ἀπόψεως ταύτης θὰ ἡδύνατο ἡ Πα-
 ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
 ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
 ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ

ξὸς νὰ λέγεται, ὡς πράγματι ἐλέγετο, Πλάτη, Πλατεῖα καὶ Τράπεζα, εὐρεῖα καὶ εὐρυκώωσα, ἡ μεγάλη χάσματα, σπήλαια ἔχουσα. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον ἐκαλεῖτο καὶ Λάα· πᾶσαι δὲ αἱ ἀρχαῖαι ὀνομασίαι πόλεων καὶ τόπων ὡς Λατανία, Λάπαθος, Λαλίθι, Λάππα, Λάρισσα, Λάρανδα, Λανδία, Λάρναξ, Λάρυμα, Λάσσα, Λάτρος, Λαστρογῶν ἢ Λαιστρογῶν, Λάτιον, Λάτμος, Λάκκος, Λαύριον, ἔχομεν διδόμενα νὰ πιστεύσωμεν ὅτι δὲν εἶναι ἄσχετα πρὸς τὰς νήσους ἡμῶν τῶν Πλακῶν, τῶν Λατομείων. Διὰ τοῦτο καὶ φρονοῦμεν ὅτι δὲν ἔχει δίκαιον ὁ Berard νομίζων ὅτι ἡ Νῆσος τῶν Παξῶν ἔλαβε τὸ ὄνομα ἐκ τοῦ ἐπιπέδου αὐτῆς σχήματος τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς, ὅπερ ἐπίπεδον ἡμεῖς τοῦλάχιστον, μελετήσαντες προσφάτως ἔτι τὴν νῆσον, δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξακριβώσωμεν. Ἡ Νῆσος Παξὸς δὲν εἶναι πλατεῖα, εἶναι ἐπιμήκης, στενόμακρος· καὶ ὡς τοιαύτην ἐγνώρισαν καὶ οἱ ἀρχαῖοι, διότι μεταξὺ τῶν πολλῶν αὐτῆς ὀνομάτων, ἅτινα ἔφερον ἐν τῇ ἀρχαιοτάτῃ, ἔν οὐχὶ τῶν ἀσημοτέρων αὐτῆς ἦτο καὶ ἡ ὀνομασία **Μάκρις**.

Μάκρις, Μάκρη, Μακρὴ ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ἡ Παξὸς· καὶ εἶναι πράγματι τοιαύτη, ἐκτεινομένη εἰς μῆκος ἔκπαγλον, ὡς διαφαίνεται κάλλιστα τῷ πλεοντί ἐκ Πρεβέζης εἰς Κέρκυραν καὶ ἀποτελοῦσα μετὰ τῆς Ἀντιπάξου μακροτάτην ταινίαν, ὥστε νομίζει τις ὅτι βλέπει ἐν τῷ μέσῳ τῆς θαλάσσης **τεράστιον δράκοντα** ἐξηπλωμένον· ἐντεῦθεν δὲ καὶ «**Ὀφιοῦσα**» ἐκαλεῖτο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων. Καὶ εἶναι μὲν ἀληθὲς ὅτι τινὲς τῶν ἀρχαίων τὸ ὄνομα Μάκρις ἀπέδωκαν εἰς τὴν Κέρκυραν· οὕτως ὁ σχολιαστὴς τοῦ Ἀπολλωνίου «Μάκρη, λέγει, τὸ παλαιὸν ἢ Σχερία ἐλέγετο»⁽¹⁾ ἀλλὰ τοῦτο προήλθεν ἐκ παραδρομῆς διὰ τὴν γειννίασιν. Κυρίως καὶ κατ' ἐξοχὴν Μάκρις ἦτο ἡ νῆσος τῶν Παξῶν.

1) Σχόλια εἰς Ἀπολλωνίου Ἀργοναυτικὰ Δ' 450, 590.

Μία τρανοτάτη ἀπόδειξις τῆς ὀνομασίας τῆς νήσου ἡμῶν ὡς Μάκριος ἢ Μάκριδος εἶναι καὶ ἡ ἑτέρα αὐτῆς ἀρχαία ὀνομασία **Ἐρυκοῦσα καὶ Ἐρυξ**. «Ἐρυξ, λέγει ὁ αὐτὸς **Σχολιαστὴς, πόλις ἢ Παξοῦς**»⁽¹⁾. Ὁ αὐτὸς πάλιν σημειοῖ⁽²⁾· «Τὴν δὲ ἀντικρὺ τῆς Κερκύρας χώραν εἶρηκε **Μακριδίαν** ἴσως διὰ τὸ φκηκέναι ἐκεῖ τοὺς Εὐβοεῖς· ἡ δὲ Εὐβοία Μάκρις ἐκαλεῖτο τὸ πρότερον· ταύτην οὖν οἱ κατοικήσαντες μετὰ τὴν Ἰλίου ἄλωσιν Ἀβαντες Μάκριν ὠνόμασαν». Πράγματι καὶ ἡ Εὐβοία ἐλέγετο Μάκρις, διότι αὐτὸ σημαίνει τὸ ὄνομα αἰβοία=νῆσος μακρά. Καὶ ὁ Ἀνδρέας Μάρμορας, ὅστις δὲν εἶναι τόσον παραδοξολόγος, ὡς ἐχαρκτηρίσθη ὑπὸ τοῦ Μουστοξύδου καὶ Ρωμανοῦ, ἀλλ' εἶχε καλλιτέρας τῶν ἄλλων πηγὰς, ἐν τῇ συγγραφῇ τοῦ ἔργου αὐτοῦ περὶ Κερκύρας γράφει· «Οἱ Παξοί, ἦν οἱ ἀρχαῖοι ἐκάλουν **Ἐρυκοῦσαν**»⁽³⁾. Καὶ τὸ ἐν Σικελίᾳ Ὅρος Ἐρυξ τὸ μεταξὺ Δρεπάνου καὶ Πανόρμου ἐκ τῆς Ἐρυκούσης ἡμῶν ἔχει τὴν ὀνομασίαν, ὡς καὶ ἡ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ ὅρους πόλις Ἐρυξ, ἀποικία οὖσα τῶν ἀρχαίων Ἐρυκουσίων ἢ Παξηνῶν· «ὁ δὲ Ἐρυξ, γράφει ὁ Πολύβιος, ἔστι μὲν ὅρος παρὰ θάλατταν τῆς Σικελίας ἐν τῇ παρὰ τῇ Ἰταλίᾳ κειμένη πλευρᾷ μεταξὺ Δρεπάνου καὶ Πανόρμου, τοῦτ' ἐπ' αὐτῆς μὲν τῆς κορυφῆς, οὐσης ἐπιπέδου, κεῖται τὸ τῆς Ἀφροδίτης τῆς Ἐρυκίνης ἱερὸν, ὅπερ ὁμολογουμένως ἐπιφανέστατόν ἐστι τῷ τε πλούτῳ καὶ τῇ λοιπῇ προστάσει τῶν κατὰ τὴν Σικελίαν Ἱερῶν· ἡ δὲ πόλις ὑπ' αὐτὴν τὴν κορυφὴν τέτακται, πάνυ μακρὰν ἔχουσα καὶ προσάντη πανταχόθεν ἀνάβασιν»⁽⁴⁾. Οὐ μόνον δὲ Ἐρυξ

1) Ἐνθα ἀνωτέρω 917,

2) Ἐνθα ἀνωτέρω Δ' 1024, 1134. 1145. 1175.

3) Ἱστορία τῆς νήσου Κερκύρας ὑπὸ Ἀνδρέου Μάρμορα μεταφρασθεῖσα ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ εἰς τὴν Ἑλληνικὴν ὑπὸ Ἰωάννου Μάρμορα σελ. 14.

4) Πολύβιος Ἱστορία Βιβλίον Α' κεφ. 55.

πόλις, ἀλλὰ καὶ Ἐρυκοῦσα νῆσος ὑπῆρχεν ἐν Ἰταλίᾳ ἢ καὶ Ἐρυκώδης, μία τῶν λεγομένων νήσων τοῦ Αἰόλου ἢ Λιπάρων νήσων (¹). Ἐν τῇ αὐτῇ Σικελικῇ θαλάσσει ὑπῆρχε καὶ τὸ ἀκρωτήριον Πάχυνον, Pachynon—Παξυνοῦς (Παξοῦς), ὀνομασθὲν οὕτω πρὸς ἀνάμνησιν τῆς ἀρχαίας πατρίδος αὐτῶν ὑπὸ τῶν ἀποίκων ἐν Σικελίᾳ Παξίων. Ἐπίσης καὶ ἡ μεταξὺ τῶν Ὀθωνῶν ἢ Ὀρθρωνῶν νησίδων, ἡ φέρουσα τὸ ὄνομα Ἐρύκουσα ἐκλήθη οὕτω κατὰ παραδρομήν, διότι Ὀθωνοὶ καὶ Ὀρθρωνοὶ κατὰ τὴν πολιὰν ἀρχαιότητα ἐλέγοντο αἱ νῆσοι τῶν Παξίων, βραδύτερον δὲ ἐπὶ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων ἡ ὀνομασία αὕτη μετεβιβάσθη εἰς τὰς ὀπισθεν τῆς Κερκύρας νησίδας, περὶ ὧν ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος γράφει: «Τωτίλας δὲ πλοῖα μακρὰ ἐς τριακόσια Γότθων πληρώσας εἰς τὴν Ἑλλάδα ἐκέλευσεν ἰέναι, ληΐζεσθαι τε τοὺς παραπίπτοντας ἐπιστείλας δυνάμει τῇ πάσῃ· οὗτος δὲ ὁ στόλος ἄχρι εἰς τὴν Φαιάκων χώραν, ἡ νῦν Κέρκυρα ἐπικαλεῖται, οὐδὲν ἄχαρι ἐργάζεσθαι ἔσχε· νῆσον γὰρ οὐδεμίαν ἐν τῷδε τῷ διάπλῳ οἰκουμένην συμβαίνει εἶναι ἐκ τοῦ κατὰ τὴν Χάρυβδιν πορθμοῦ μέχρι εἰς τὴν Κέρκυραν, ὥστε πολλάκις ἐγὼ ἐνταῦθα γενόμενος διηπορούμην, ὅπῃ ποτὲ ἄρα τῆς Καλυψοῦς ἡ νῆσος εἴη. Ταύτης γὰρ τῆς θαλάσσης οὐδαμοῦ νῆσον τεθέαμαι, ὅτι μὴ τρεῖς, οὐ πολλῶ ἄπωθεν τῆς Φαιακίδος, ἀλλ' ὅσον ἀπὸ σταδίων τριακοσίων ἄγχιστά πη ἀλλήλων οὔσας, βραχείας κομιδῇ καὶ οὐδὲ ἀνθρώπων ἐχούσας οἰκίας, οὔτε ζῶα, οὔτε ἄλλων τῶν παράπαν οὐδέν. Ὀθωνοὶ δὲ καλοῦνται τα νῦν αἱ νῆσοι αὗται **καὶ φαίη ἂν τις τὴν Καλυπὼ ἐνταῦθα γενέσθαι** καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὸν Ὀδυσσεά γῆς τῆς Φαιακίδος ὄντα οὐ πολλῶ ἄπωθεν, ἢ σχεδία, ὥς φησιν Ὅμηρος, ἢ ἄλλῃ τῇ τρόπῳ νηὸς τινος χωρὶς ἐνθένδε διαπορθεύσασθαι» (²). Ὁ

1) Χρηστομάθεια Στράβωνος Γ' 33.

2) Προκοπίου Περὶ τοῦ Γότθικοῦ πολέμου Βιβλ. Δ' 22,20.

παρατηρητικώτατος Βυζαντινὸς ἱστορικὸς περισσότερον τῶν πρὸ αὐτοῦ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν συγγραφέων, ἀπείρως περισσότερον, ἢ ὁ Ὀμηρολόγος Berard, προσήγγισεν εἰς τὴν ἀλήθειαν· διότι αἱ νησίδες αὗται δὲν εἶναι μὲν αἱ τῆς Καλυψοῦς, ἀλλὰ καὶ δὲν ἀπέχουν πολὺ τῆς νήσου Ὠγυγίας, εἰς ἣν ἐπὶ ἐπτὰ ὄλα ἔτη ἡ δολόεσσα Νύμφη κατεκράτει τὸν πολυμήχανον Ὀδυσσεά.

Οὐ μόνον λοιπὸν Παξὸς ἐκαλεῖτο ἡ νῆσος ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ Μάκρις καὶ **Ἐρυκοῦσα** ἢ Ἐρυκία, ἣτις λέξις εἶναι ταυτόσημος τῇ Μάκριδι, διότι ἡ σημιτικὴ ἢ προελληνικὴ λέξις **Ἐροῦκ** καὶ **Ἐρέκ** σημαίνει **μακρός, τοῦτ' αὐτὸ Μάκρις**. Ἐρυκ-οια = μακρὰ νῆσος. Ἀπήχησις θαυμασία τῆς ἀρχικῆς ὀνομασίας τῆς νήσου ὡς Μάκρις ἢ Μάκριδος εἶναι καὶ τοῦτο, ὅτι ἐν τῶν τριῶν χωρίων αὐτῆς φέρει καὶ σήμερον τὸ ὄνομα Λογκός· Logus δὲ σημαίνει μῆκος, μακρός· λέξις, ἣτις φρονοῦμεν διέσωσε τὴν ἔννοιάν της εἰς τὴν Ἑλληνικὴν Λόγην, τὸ μακρὸν ὄπλον, τὸ ὅποιον ἔφερον οἱ ἀρχαῖοι ἐν τοῖς πολέμοις τ. ἔ. «τὸ κοντάρι», κοντὸς δὲ σημαίνει ξύλον μακρόν.

Ἡ νῆσος τῶν Παξίων, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν τῇ σχετικῇ περὶ αὐτῆς μελέτῃ ἡμῶν, ἦν λίαν ἐπίσημος ἐν τῇ ἀρχαιότητι, παραλλαγαὶ δὲ τοῦ ὀνόματος αὐτῆς εἶναι αἱ διάφοροι ὀνομασίαι πόλεων, ὀρέων, ποταμῶν, ἀκρωτηρίων, τὰς ὁποίας πανταχοῦ τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐκτὸς αὐτῆς ἀπαντῶμεν ὡς αἱ: Πάχυνος, Πάκινος, Πάχους, Παχίσος, Pachissa, Πακτία, Παγχαῖα, Πάνταχον, Πακτύνιον, Πέταχον, Ίξια, Πυξοῦς, Πύξα, Παξαρία, Πυξάριον, Πυξίτης, Ὁαξος, Οἶαξος ἢ Ἀξος ἢ Παξός, ὡς εἶς τινὰς Κώδικας ἀπαντᾶται, καὶ καθ' ἑξῆς.

Παρὰ τὰς νήσους τῶν Παξίων, τῆς Πλάκας, τοῦ Ὀμηρικοῦ Πλάκου καὶ τῆς Πλάταιας (¹) ὑπάρχουσι καὶ ἄλλαι

1) Ἰλίου Κεφ. Ζ' 395, Β' 504.

νησιδες, ὡς ἡ λεγομένη Ἀντίπαξος, ἡ τοῦ Ἀγίου Νικολάου, ἐφ' ἧς τὸ ὑπὸ τῶν Ἀγγλων κτισθὲν φρούριον, ἡ τῆς Παναγίας οὕτω κληθεῖσα ὡς ἐκ τοῦ Ναοῦ καὶ Μονῆς ἐπ' ὀνόματι τῆς Θεομήτορος, τὸ Μογγονῆσι, τὸ Καλκιονῆσι ἢ Χαλκιονῆσι, ἡ Ροδοβάνη καὶ τὰ νησίδρια ἢ Βράχοι μᾶλλον, λεγόμενοι «Βράχοι Πλάκα» καὶ «Δασκάλια», ὧν ὁ εἷς λέγεται καὶ σήμερον Μάκρη καὶ διάφοροι Ὑφαλοι «ξέρες», ὡς ἡ παρὰ τὴν Παναγίαν «Πέτραι Τζουάνη». Πᾶσαι δὲ αὗται αἱ νῆσοι καὶ νησιδες καὶ Βράχοι ἔχουσι τὴν ἰδιαιτέραν αὐτῶν ἱστορίαν, ἐκπληκτικὴν ἱστορίαν ἄγνωστον τέως, ἀλλ' ὅσον οὐπω ἀποκαλυφθησομένην.—Αἱ δύο νησιδες Καλκιονῆσι ἢ Χαλκιονῆσι καὶ Μογγονῆσι ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ «Σύβοτα», ὡς μαρτυρεῖ σαφέστατα ὁ Θουκυδίδης, ὅστις γράφων περὶ τῆς ναυμαχίας, ἣτις ἐγένετο μεταξὺ Κερκυραίων, βοηθουμένων ὑπὸ δέκα Ἀττικῶν νηῶν, καὶ τῶν Κορινθίων, λέγει ὅτι οὗτοι καὶ τὰ ναυάγια καὶ τοὺς νεκροὺς αὐτῶν ἐκόμισαν εἰς **Σύβοτα**: «Ἔστι δὲ τὰ Σύβοτα τῆς Θεσπρωτίας λιμὴν ἐρῆμος»· κατόπιν δέ, ὅταν προσῆλθον ἐπικούροι τοῖς Κερκυραίοις καὶ ἄλλαι 20 Ἀττικαὶ νῆες, οἱ δ' Ἀθηναῖοι ἠπειλουν τοὺς Κορινθίους ὅτι δὲν θὰ τοὺς ἐπιτρέψουν νὰ πλεύσουν κατὰ τῆς Κερκύρας, τότε «οἱ μὲν Κορίνθιοι τοῦ τε πλοῦ τοῦ ἐπ' οἶκον παρεσκευάζοντο καὶ τροπαῖον ἔστησαν ἐν τοῖς ἐν Ἠπείρῳ Συβότοις, οἱ δὲ Κερκυραῖοι τροπαῖον ἔστησαν **ἐν τῇ νήσῳ Συβότοις** ὡς νενικηκότες». Ἡ ὀνομασία δὲ αὕτη τῶν δύο νησίδων ἐπεξετάθη καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων νήσων τῶν τε μεγαλυτέρων καὶ μικροτέρων, οὕτως ὥστε Σύβοτα ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων πᾶσαι αἱ Νῆσοι τῶν Παξῶν. Οὕτως ὁ ἱστορικὸς Προκόπιος, οὗ ἤδη ἐμνήσθημεν, ἐξακολουθῶν τὴν περιγραφὴν τῆς πορείας τοῦ στόλου τῶν Γότθων κατὰ τῆς Ἑλλάδος λέγει (2): «Ἐπειδὴ εἰς τὴν Κέρκυραν

1) Θουκυδίδου Βιβλ. Α' κεφ. 50,3 κεφ. 54.

2) Βιβλίον Δ' περὶ Γότθικοῦ πολέμου κβ'.

οὗτος ὁ Γότθων στόλος ἀφίκετο, αὐτὴν τε ἤγον καὶ ἔφερον ἐξ ἐπιδρομῆς καὶ ὅσαι ἄλλαι αὐτῇ νῆσοι ἐπείκεινται, αἱ **Συβόται** καλοῦνται» (1). Τῆς ὀνομασίας ταύτης ἀνάμνησις διατηρεῖται ἔτι ἐν τῇ Νήσῳ, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἀπαντῶμεν τὰς τοπωνυμίας Τράφος τοῦ χοίρου, Ξέρα τοῦ χοίρου, Γρόβες τοῦ χοίρου καὶ ὅσας ἄλλας τοιαύτας. Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν τοπωνυμίων τούτων ἀπαντῶμεν καὶ ἑτέραν τοιαύτην, αὐτὴν μὲν καθ' ἑαυτὴν οὐδεμίαν σημασίαν ἔχουσαν, βαρυσήμαντον ἐν τούτοις οὖσαν διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς νήσου, τὴν τοπωνυμίαν: «τοῦ γαιδάρου τ' αὐτιά» καὶ ἄλλην «τῆς Σόφιας τὸ σάλτο», περὶ ὧν προσεχῶς.

Ἡ νῆσος τῶν Παξῶν—Πλακῶν, Πλάτης, Τραπεζης, Εὐρείας, Μάκριδος, Ὀφιούσης, Ἐρυκος — Ἐρυκούσης, Ὀθωνῶν, Συβίτων, ἔφερον ἐπίσης καὶ ἄλλην ὀνομασίαν, ἣτις διέφυγε παντάπασιν τὴν προσοχὴν τῶν ἱστορικῶν. Ὁ Πλούταρχος ἐν τῷ Διαλόγῳ αὐτοῦ «Περὶ τῶν ἐκλελοιπότεων Χρηστηρίων» ἀναφέρει περὶ τῶν Παξῶν τὰ ἑξῆς: «Αἰμιλιανοῦ τοῦ Ρήτορος Ἐπιθέρης ἦν πατήρ. Οὗτος ἔφη ποτέ, πλέων εἰς Ἰταλίαν ἐπιβῆναι νεῶς ἐμπορικῆς χρήματα καὶ συχνοὺς ἐπιβάτας ἀγούσης. Ἐσπέρας δ' ἤδη περὶ τὰς Ἐχινάδας νήσους ἀποσβῆναι τὸ πνεῦμα, καὶ τὴν ναῦν διαφορομένην πλησίον γενέσθαι Παξῶν, ἐργηγορέναι τοὺς πλείστους, πολλοὺς δὲ καὶ πίνειν ἔτι δεδειπνηκότας. Ἐξαίφνης δὲ φωνὴν ἀπὸ τῆς νήσου τῶν Παξῶν ἀκουσθῆναι, Θαμούν τινος βοῇ καλοῦντος, ὥστε θαυμάζειν· ὁ δὲ Θαμὸν Αἰγύπτιος ἦν κυβερνήτης, οὐδὲ τῶν ἐμπλεόντων γνώριμος πολλοῖς ἀπ' ὀνόματος· δις μὲν οὖν κληθέντι σιωπῆσαι, τὸ δὲ τρίτον ὑπακοῦσαι τῷ καλοῦντι, κάκεινου ἐπιτείναντος τὴν φωνὴν εἶπεν· «ὁπόταν γένῃ κατὰ τὸ Παλῶδες ἀπάγγελον, ὅτι Πᾶν ὁ μέγας ἐτέθηκε». Τοῦτο ἀκούσαντας, ὁ Ἐπιθέρης ἔφη, πάντας ἐκ-

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΑ ΔΕΙΞΕΩΣ
ΜΟΥΣΕΙΟΝ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

πλαγῆναι καὶ διδόντας ἑαυτοῖς λόγον εἴτε ποιῆσαι βέλτιον εἴη τὸ προστεταγμένον, εἴτε μὴ πολυπραγμονεῖν, ἀλλ' ἐὰν οὕτω γινῶναι τὸν Θαμούν, εἰ μὲν εἴη πνεῦμα, παραπλεῖν ἡσυχίαν ἔχοντα, νηνεμίας δὲ καὶ γαλήνης περὶ τὸν τόπον γενομένης ἀνειπεῖν, ὃ ἤκουσεν· ὡς οὖν ἐγένετο κατὰ τὸ Παλῶδες, οὔτε πνεύματος ὄντος οὔτε κλύδωνος, ἐν πρύμνῃ βλέποντα τὸν Θαμούν πρὸς τὴν γῆν εἰπεῖν, ὥσπερ ἤκουσεν, ὅτι «Πᾶν ὁ μέγας τέθνηκεν», οὐ φθῆναι δὲ παυσάμενον αὐτὸν καὶ γενέσθαι μέγαν οὐχ ἑνός, ἀλλὰ πολλῶν, στεναγμὸν ἅμα θαυμασμῷ μεμιγμένον» (').

Καὶ τὰ μὲν ἄλλα παραλείπομεν ὡς ἄσχετα πρὸς τὴν παροῦσαν μελέτην· ἐκεῖνο ὅμως, ὅπερ ἐνδιαφέρει ἡμᾶς, καὶ πολὺ μάλιστα, εἶναι αἱ ἐξῆς λέξεις τοῦ κειμένου «*Ἐσπέρας δ' ἤδη περὶ τὰς Ἐχινάδας νήσους ἀποσβῆναι τὸ πνεῦμα καὶ τὴν ναῦν διαφερομένην πλησίον γενέσθαι Παξῶν*»· ὅτε δηλονότι πρὸς τὴν ἑσπέραν ἀργὰ ἔφθασαν πλησίον τῶν Ἐχινάδων, κατέπεσεν ὁ ἄνεμος καὶ ἐπῆλθε νηνεμία, ὁπότε τὸ πλοῖον ὁπωσδήποτε πλέον ἐπλησίασε τοὺς Παξούς. Ὡστε αἱ Ἐχινάδες ἦσαν πλησίον, πολὺ πλησίον τῶν Παξῶν. Ἄλλ' οἱ γεωγράφοι καὶ οἱ ἱστορικοὶ ὡς Ἐχινάδας νήσους μᾶς παρέδωκαν τὰς ἀγόνους καὶ πετρώδεις ἐκεῖνας νηοῖδας τὰς παρακειμένας τῇ Ν.Δ. παραλίᾳ τῆς Αἰτωλίας—Ἀκαρνανίας παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχελῷου, τὰς φερούσας τὰ ὀνόματα Πεταλᾶ, Γλαρονῆσι, Σκροφουῖλα, Δραγονήρα, Καλόγερο, Καλόνησι, Προβατάκι, Τσακαλονῆσι, Ποντικός, Λαμπρινός, Σοφιά, Πιστρός, Μόδι, Πράσσο, Προβάλι, Πρώμονας, Δολιχό, Μάκρη, Κουνέλι καὶ Ὁξεῖα, αἱ κοινῶς ὑπὸ τῶν ναυτικῶν Curzolari λεγόμεναι. Ἄλλ' αἱ νῆσοι αὗται εὐρίσκονται τόσον μακρὰν τῶν Παξῶν! Σήμερον, διὰ τὴν πλεύσιν τις τὸ διάστημα τὸ μεταξὺ Ἐχινάδων—Παξῶν εἴτε διὰ τοῦ

πορθμοῦ τῆς Λευκάδος εἴτε καὶ παραπλέων αὐτήν, θέλει ὥρας ὁλοκλήρους· τότε δὲ τὸ πλοῖον τοῦ Θαμοῦν ἤθελεν ὁλόκληρον ἡμέραν πνέοντος εὐνοϊκοῦ ἀνέμου, καὶ ἐν νηνεμίᾳ ἴσως δύο καὶ τρεῖς. Ὡστε αἱ Ἐχινάδες τοῦ Πλουτάρχου δὲν δύνανται νὰ εἶναι αἱ γνωσταὶ νηοῖδες Curzolari, ἀλλ' ἕτεραι πλησίον, πολὺ πλησίον τῶν Παξῶν, αὐταὶ ἐκεῖναι, τὰς ὁποίας ὁ Ὅμηρος ὀνομάζει νήσους «Ἐχινάων ἱερῶν» (') καὶ ἦσαν πράγματι ἱεραὶ, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν καιρῷ· αἱ δὲ παρὰ τὸν Ἀχελῷον εἶναι ἀπλούστατα ἀντιγραφὴ τῶν ἡμετέρων, διότι τὸ Χαλκονῆσι, τὸ Μογγονῆσι, αἱ περὶ τὴν Ἀντίπαξον ἄλλαι νηοῖδες, καὶ αἱ λοιπαὶ παρὰ τοὺς Παξοὺς ἐλέγοντο ὑπὸ τῶν ἀρχαίων Ἐχινάδες. Εἶναι δὲ γνωστὸν ὅτι παρ' αὐταῖς ζῶσι καὶ ἀλιεύονται ἐν ἀφθονίᾳ οἱ ἀστακοὶ καὶ τὰ ἄλλα θαλάσσια ἀκανθωτὰ τὰ φέροντα τὸ ὄνομα Ἐχίνος. Ὅτι δὲ ἐκεῖναι εἶναι ἀντιγραφὴ τούτων, καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν κοινῶν ὀνομασιῶν, διότι Γλαρονῆσι, Καλονῆσι, Καλόγερος ἢ Καλοέρι, Ποντικόν, Λαμπρινόν, Σοφιά, Πράσσο, Βρύμονας, Ὁξά, Δολιχό, Μάκρη καὶ Ὁξεῖαν ἀπαντῶμεν καὶ ἐν Παξοῖς.

Σημειωτέον δὲ ὅτι αἱ Νῆσοι αὗται τῶν ἐν Παξοῖς Ἐχινάων ἐλέγοντο καὶ Τάφιαι ἢ Τηλεβοῖδες νῆσοι, οἰκούμεναι ὑπὸ τῶν Ταφίων ἢ Τηλεβοῶν, λαοῦ ναυτικοῦ καὶ πειρατικοῦ. «Οἱ Τάφιοι καὶ οἱ Τηλεβοῖαι, γράφει ὁ Στράβων, νήσους κατῴκουν ὁμωνύμους αὐτοῖς καλουμένας πλησίον τῶν Ἐχινάδων» ('). Ὡς δὲ καὶ τὸ ὄνομα αὐτῶν δείκνυσιν, Τηλεβοῖαι νῆσοι, «Τῆλε—βοῖαι» εἶναι αἱ μακραὶ καὶ ἀπομεμακρυσμέναι νῆσοι, δεδομένου ὅτι τὸ *βοῖαι - οῖαι - οε* σημαίνει νήσον, γῆν, περικυκλουμένην ὑπὸ ὑδάτων, ὡς καὶ ἐν ἄλλῃ μελέτῃ ἡμῶν ἀπεδείξαμεν, τῇ ἤδη ἐκτυπωμένῃ ὑπὸ τὸν τίτλον «Ὁ Δελφικὸς Τρίπους».

1) Πλουτάρχου: Περὶ τῶν ἐκτελειούτων χρηστηρίων 17.

Ἀξιοσημείωτον εἶναι ἐπίσης ὅτι ὁ Ὅμηρος ὡς βασιλέα τῶν Ταφίων ἀναγράφει τὸν Μέντην ἀρχηγὸν τῶν Κικόνων καὶ φίλον τοῦ Ὀδυσσεώς, τὴν φυσιογνωμίαν τοῦ ὁποίου ἔλαβεν ἡ Ἀθηνᾶ, ἵνα καθοδηγήσῃ τὸν Τηλέμαχον διὰ τὴν στάσιν αὐτοῦ ἀπέναντι τῶν μνηστήρων⁽¹⁾. Σχετικῶς δὲ πρὸς τὸς νήσους τῶν Ἐχινάδων, αἱ ὁποῖαι φέρουσι σήμερον τὸ ὄνομα Μογγονῆσι καὶ Καλκιονῆσι, σημειοῦμεν ὅτι ἡ μὲν Μογγὸς εἶναι ταυτοσήμαντος πρὸς τὴν Μύνδον καὶ Μένδην ἢ Μέντην πόλιν ἀρχαίαν, τῆς λέξεως «**μύδος καὶ μύντος**» σημαίνουσης τὴν μὴ «αὐδήεσαν», τὴν ἄλαλον, τὴν μογγήν. Μέντου δὲ πόλις, ὡς ἐκ τοῦ ἡγήτορος αὐτῆς Μέντου, ἐλέγετο ἡ Τάφος ἢ καὶ Ταφιοῦσα⁽²⁾.

Ὅσον δ' ἀφορᾷ τὸ Καλκιονῆσι, τοῦτο παρωνομάσθη ἐκ τοῦ Χαλκιονῆσι καὶ τοῦτο ἔχει τὴν ἀρχὴν του ἐκ τοῦ κάλχη ἢ χάλκη· καὶ τοῦτο οὐκ ἄσχετον πρὸς τὴν λέξιν λάκκος «λάκκος χρωμάτινος» τοῦ Ἀρριανοῦ καὶ λακχᾶς ἢ λαχᾶς, ὑπενθυμίζουσα τὴν Ὀμηρικὴν «**λάχειαν**»⁽³⁾ ὡς ἐπίσης καὶ

1) Ἰλιάς XII 73 Ὀδύσ. Α' 105. 180. 417.

2) Στράβωνος Χρηστομάχεια X 14.

3) Ὁ κ. Π. Γ. Μοάτσος εἰς τὸ περισπούδαστον ἔργον αὐτοῦ «Περὶ Πορφύρας» προκειμένου περὶ τῆς Ὀμηρικῆς **χλαίνης** γράφει: «Χλαίνη ἐπανωφόρι ζεστὸ τῶν ἀνδρῶν, εἶναι μάλλινη». Ἡ λέξις χλαίνη κατὰ τοὺς ἐτυμολόγους, ἔχει σχέσιν μὲ τὸ χλίω, χλιάζω, χλιαρός, ὅλα σημαντικὰ ζεστασιᾶς.

«Ἀμφὶ δὲ χλαῖναν ἔεσσατ' ὀλεξάνεμον μάλα πυκνήν». (Ὀδύσ. Ξ 529. Π. Γ. Μοάτσου περὶ Πορφύρας σελ. 184). Ἀλλὰ μήπως ἡ λέξις χλαῖνα ἔχει μᾶλλον σχέσιν πρὸς τὸ κάλχη ἢ χάλκη, λακχᾶς, λαχᾶς καὶ μάλιστα τὸ κογχύλιον; καὶ συνεπῶς εἶναι σχετικώτερα πρὸς τὴν πορφύραν, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Ὅμηρος καλεῖ τὴν χλαῖναν «πορφύρεν»;

«Χλαῖναν πορφυρέην οὔλην ἔχε διος Ὀδυσσεὺς διπλὴν» (Ὀδύσ. Τ. 225). Φρονοῦμεν ὅτι ἐνταῦθα τὸ «πορφυρέην» εἶναι ἐπεξηγηματικὸν τοῦ «χλαῖνα»· τὴν παρατήρησιν δὲ ταύτην μετὰ θάρονος ἀπενθυνοῦμεν

τὴν κατεργασίαν τῆς **πορφύρας**, ἥτις ἐν τῇ Ὀμηρικῇ ἐποχῇ τὸ πρῶτον κατεσκευάσθη καὶ ἐντεῦθεν εἰς ὅλον τὸν κόσμον μετεδόθη, χρησιμοποιοιμένων τῶν καὶ σήμερον ἀφθονούντων ἐν ταῖς Νήσοις τῶν Παξῶν «κογχυλίων», τῶν γνωστῶν ἐν τῇ Ἱστορίᾳ τῆς τέχνης ὑπὸ τὰ ὀνόματα *Murex trunculus*, *Murex brandaris*, *Purpura haemastoma*· ὡς ἐκ τούτου δὲ καὶ αἱ Νῆσοι αὗται ἐν τῇ ἀρχαιότητι ἐλέγοντο **Πορφυροῦσαι**, καὶ οὕτως ἐκαλοῦντο καὶ αἱ νῆσοι Κύθηρα καὶ Νίσυρος ἢ Πορφυρίς, ἀμφοτέραι ἐποικισθεῖσαι ὑπὸ τῶν νησιωτῶν ἡμῶν, ὡς θὰ ἴδωμεν ἐν καταλλήλῳ τόπῳ. Τοῦτο δὲ σημειοῦμεν ἤδη, ὅτι Νίσυρος σημαίνει «σκοπιά»⁽¹⁾. Τοιοῦτον ὄνομα φέρει τὸ ὑψηλότερον ὄρος, ἡ κορυφὴ τῶν Παξῶν, ἡ φέρουσα σήμερον τὸ ὄνομα Ἅγιος Ἰσαυρος, αἱ—νίσαιρος, τοῦτέστι Νῆσος—Νίσαιρος—Νίσυρος· συνέβη δηλονότι καὶ ἐνταῦθα ὅ,τι καὶ εἰς τὸ κεντρικώτερον χωρίον τῆς Νήσου, τὸν Ἀχάγιον ἢ Χάγιον ἢ Χίγιον ἢ Γαιήιον ἢ καὶ Γαῦδον, παρωνομασθέντα εἰς Γαῖον, ἐκ τοῦ Ἀποστόλου δηθὲν Γαῖου τοῦ ἐκ τῶν Ο', πρὸς τιμὴν τοῦ ὁποίου καὶ ἰδιαίτερος ναὸς ἐκτίσθη.

* *

Τὰς Νήσους τῶν Παξῶν, ὡς εἶδομεν, διέκρινον ἀφ' ἐνὸς μὲν αἱ πλάκες αἱ ἀφθονοῦσαι ἐν αὐταῖς, ἐξ ὧν καὶ τὸ

τῷ λαμπρῷ συγγραφεῖ, διδόντες αὐτῷ ἀφορμὴν, ἵνα σοφωτέρους καταστήσῃ ἡμᾶς ἐν τῇ ἀπορίᾳ μας. Πρὸς τοῦτο δὲ ὑπενθυμίζομεν αὐτῷ ὅτι τὸ **κογχύλιον** σημαίνει τὴν πορφύραν καὶ τὴν ἐκ ταύτης κατασκευαζομένην βαφήν, ἀλλὰ **καὶ τὸ ἐκ ταύτης βεβαμμένον μάλλιον**, ὡς κάλλιστα δηλοῦται ἐν τοῖς Λεξικοῖς. (Λεξικὸν τῆς Ἑλλ. Γλώσσης Ἐπίτομον Κωνσταντίνου Γκαρπολά τοῦ Ὀλυμπίου Τόμ. Β' σελ. 207. Πρβλ. καὶ τὸ ἄρθρον τοῦ διαπρεποῦς Καθηγητοῦ τοῦ Πανεπιστημίου Μιχαὴλ Κ. Στεφανίδου «Χιμευτικὴ καὶ Δημῳδὴς Ὀνοματολογία» ἐν Λεξικογραφικῷ Δελτίῳ τῆς Μέσης καὶ Νέας γλώσσης Τόμ. Α' σελ. 170. Παράρτημα τοῦ κθ' Τόμου τῆς Ἀθηνᾶς).

1) Ὡς κάλλιστα παρατηρεῖ ὁ αὐτὸς Π. Γ. Μοάτσος εἰς τὸ προμνημονευθὲν ἔργον του περὶ «Πορφύρας» σελ. 231.

ὄνομα ἔλαβε τῶν Παξῶν ἢ Πλακῶν. τὸ ὁποῖον φέρει μέχρι σήμερον, ἀφ' ἑτέρου διέκρινον αὐτὰς τὸ ἐπίμηκες αὐτῶν σχῆμα, τοῦλάχιστον τῶν δύο μεγαλυτέρων, διὰ τὸ ὁποῖον Μάκρις καὶ Ὀφιοῦσα ἐπωνομάσθη, ὡς ἐπίσης διέκρινον αὐτὰς τὰ «κογχύλια» αὐτῶν, χάριν τῶν ὁποίων Πορφυροῦσαι ἐκλήθησαν. Ὡσαύτως οἱ θαυμάσιοι ἀστακοὶ καὶ ἐχίνοι, οἵτινες προσέδοσαν εἰς αὐτὰς καὶ τὰς περὶ αὐτὰς νησίδας τὴν ὀνομασίαν τῶν Ἐχινάδων. Ἐξ ἄλλου οἱ μυθικοὶ Σύες, ἐκ τῶν ὁποίων καὶ Σύβοτα ἐκλήθησαν. Διέκρινον ἐπίσης αὐτὰς τὰ πολλὰ ὑπὸ τὴν γῆν λατομεῖα αὐτῶν, καὶ ταῦτα συντελέσαντα εἰς τὴν ὀνομασίαν αὐτῶν.

Ἄλλ' αἱ **πολυώνυμοι** νῆσοι τῶν Παξῶν ἐκτὸς τῶν ὑπογείων σπηλαίων, τὰ ὁποῖα ἀπετέλουν τὸν πλοῦτον αὐτῶν, εἶχον ἐπίσης καὶ τὰ θαλάσσια αὐτῶν σπήλαια, τὰ ἄντρα, «ἐν σπέσσι γλαφυροῖσι», τὰ θαλάσσια παλάτια τῆς **Σπειοῦς** θυγατρὸς τοῦ Νηρέως, τὰ ἱερὰ ἀνάκτορα τοῦ **Θεσπιοῦ** μὲ τὰς 50 θυγατέρας αὐτοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ὁ Ἡρακλῆς ἐγέννησε 52 ἄρρενα τέκνα. Δὲν γνωρίζομεν ἂν καὶ εἰς ἄλλας νήσους τῆς Ἑλλάδος ὑπάρχουν πολλὰ καὶ μεγάλα θαλάσσια ἄντρα, καὶ θὰ ὑπάρχωσι βεβαίως· ἀλλ' ὡς τὰ ἄντρα τῶν Παξῶν, τὰς «Γράβες», ὡς ἐπιχωρίως ὀνομάζονται τὰ ἄντρα τὰ εὐρύτατα, τὰ πελώρια, τὰ ὑπέροχα εἰς μεγαλεῖον, τὰ πλήρη ποικίλων καὶ θαυμασίων χρωματισμῶν, ὥστε νὰ νομίζῃ τις ὅτι εἶναι ἐπεξεργασμένα διὰ τῶν ὡραιότερων βυζαντινῶν μωσαϊκῶν, ἀμφιβάλλομεν ἂν θὰ ἀπαντήσωμεν παρόμοια. Ὁ κοιτὼν τῆς Πορφύρας τῶν Βυζαντινῶν Ἀνακτόρων, ἐν τῷ ὁποίῳ ἐγεννῶντο οἱ διάδοχοι τοῦ Θρόνου «οἱ Πορφυρογέννητοι», δὲν θὰ ἦτο ἴσως μεγαλοπρεπέστερος εἰς χρωματισμὸν καὶ ζωγραφικὸν πλοῦτον, ἀπὸ τὰ ἄντρα τῶν Παξῶν, τὰ θαλάσσια παλάτια, εἰς τὰ ὁποῖα ἐγεννήθησαν καὶ ἐμεγάλωσαν αἱ πριγκήπισσαι καὶ βασιλοπούλαι τῆς παναρχαίας Ἑλλάδος, αἱ μυθικοὶ καὶ Νηρηίδες καὶ θαλάσσιαι Νύμφαι, ὡς ἐφαντάσθη ὁ ἄρ-

χαῖος ποιητικὸς λαὸς τῆς Ἑλλάδος τὰς κατοικοῦσας τὰ μεγαλοπρεπῆ ταῦτα ἀνάκτορα ὑπερανθρώπους ὑπάρξεις.

Καὶ ὁμως τίς ἐπεσκέφθη καὶ ἐγνώρισε τὰ ἀφαντάστου καλλονῆς καὶ μεγαλείου ἄντρα ταῦτα; τὰ εἶδεν ὁ πολὺς Berard; τὰ ἐγνώρισεν ὁ μέγας Dörpfeld; τὰ ἐπεσκέφθησαν ὅσοι ἔγραψαν περὶ Ἀρχαίας Ἑλλάδος, περὶ Ἑλληνικῆς μυθολογίας; Ἀμφιβάλλομεν. Μία μόνον ποιητικὴ ψυχὴ καὶ ἐπεσκέφθη καὶ ἐγνώρισε καὶ ἡσθάνθη τὸ ἀφθαστον μεγαλεῖον ἐνὸς «Ἀχάνδακα», ἐνὸς «Τρυπητοῦ», ἐνὸς «Ὀρθολίθου», ὁ ἀείμνηστος Ἀρχιδουὲς τῆς Αὐστρίας Λουδοβίκος Σαλβατώρ, ὅστις εἰς τὸ Βιβλίον του περὶ τῶν Παξῶν μᾶς ἐχάρισε σύντομον, ἀλλὰ θαυμασίαν περιγραφὴν τοῦ «Τρυπητοῦ», ὅστις εἶναι «μία τῶν πρώτων καλλονῶν τῶν Παξῶν, μὲ τραπεζοειδῆ βάσιν **ὡς γιγάντειος στυλοβάτης ἐν τῇ θαλάσῳ** καὶ ἡ ἐντύπωσις, ἣν προξενεῖ εἶναι ἐκπληκτικὴ μυθώδης, δύναται τις εἰπεῖν. Νομίζει τις ἑαυτὸν πυγμαῖον ἐν τῷ μέσῳ τῆς μεγαλοπρεπείας ταύτης, διότι ἀληθῶς οὐδὲν δύναται τις νὰ φαντασθῇ ὡραιότερον ἢ τὴν θαλάσσιον ἄρωμα ἐκχέουσιν τραπέζαν, ὑπὸ μεγαλοπρεπῆ ἐν τῷ γλαυκῷ ἀέρι τεταμένην ἀψίδα, ἀληθὲς ἐνδιαίτημα θαλασσιῶν Θεῶν καὶ Νηρηίδων. Ἀκουσίως δὲ ὄνειροπολεῖ ἡ φαντασία ἐκεῖ μυθολογικὰς παραστάσεις» (1).

Ὡ! ἂν ἐγνώριζεν ὁ ὄνειροπόλος ἐκεῖνος Πρίγκηψ ὅτι ἐκεῖ ἀκριβῶς πρὸ τῶν θαυμασίων καὶ ἀφαντάστων καὶ ὑπερφυνῶν καλλονῶν, τὰς ὁποίας εἶδεν, ἡσθάνθη καὶ περιέγραψεν, πρὸ τῶν μεγαλειωδῶν τούτων ἄντρων, εἰς τὰ ὁποῖα ἐκθαμβος μὲ θρησκευτικὴν εὐλάβειαν εἰσέρχεται ὁ νοσταλγὸς προσκυνητής, ὅτι ἐπλάσθησαν καὶ ἔλαβον ὑπόστασιν πάντες ἐκεῖνοι οἱ ψευδεῖς, ἀλλ' ὡραῖοι μῦθοι τῆς προϊστορικῆς πα-

1) Παξὸς καὶ Ἀντίπαξος ὑπὸ τοῦ Ἀρχιδουκὸς Λουδοβίκου Σαλβατώρ μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ ὑπὸ Ἀναστασίου Π. Μιτσιάλη, ἱατροῦ, ἐν Ἀθήναις 1906 σελ. 296.

τρίδος ἡμῶν περὶ Θεῶν καὶ Θεαινῶν καὶ Νυμφῶν καὶ Νηρητῶν, οἱ ὅποιοι ἐλίκνησαν ἐπὶ χιλιετηρίδας ὅλας γενεὰς γενεῶν καὶ ἐνέπνευσαν τὴν φαντασίαν μυριάδων ποιητῶν, ὦ, ἂν τὸ ἐγνώριζε! . . .

Ἄν οἱ διανοούμενοι τῆς Ἑλλάδος καὶ οἱ σοφοὶ τῆς Εὐρώπης καὶ τοῦ Νέου κόσμου ἐγνώριζον, ὅποιαν ἀφάνταστον ἱστορίαν χιλιάδων ἐτῶν περικλείουσιν αἱ βραχῶδεις καὶ λησμονημέναι αὗται νῆσοι, ἂν ἠδύναντο νὰ φαντασθῶσι τὴν γοητείαν τὴν ἄρρητον, ἣν αἰσθάνεται ὁ ἐπισκεπτόμενος τὰ φυσικὰ αὐτῶν θαύματα, ἂν εἶχον ὀφθαλμοὺς νὰ ἴδωσι καὶ ὧτα νὰ ἐνωτισθῶσιν, ἂν ἐγνώριζον νὰ μελετήσωσι τὴν **παλίμψηστον** ἱστορικὴν παράδοσιν, αἱ Νῆσοι τῶν Παξῶν δὲν θὰ ἦσαν, ὥς εἶναι ἤδη ἄγνωστοι καὶ τελείως ἐγκαταλελειμμένοι, ἀλλὰ θὰ ἦσαν ὑπὲρ τοὺς Δελφούς, ἐθνικὸν προσκύνημα τῶν Ἑλλήνων καὶ ὅλων ἐκείνων τῶν σοφῶν ἀνδρῶν ὅλου τοῦ κόσμου, τῶν γαλουχηθέντων καὶ ἀνδρωθέντων ὑπὸ τῆς ἑλληνικῆς ποιήσεως, τῆς γλώσσης καὶ ἐπιστήμης.

Ἄλλὰ τί δύναται ὁ ἐπιστημονικὸς κόσμος νὰ ἐννοήσῃ σήμερον ἐπισκεπτόμενος τὰς βραχῶδεις καὶ καταρρεούσας ἡμέρας τῇ ἡμέρᾳ παραλίας τῶν Παξινῶν νήσων; Οὐδέν! Ἴσως οὐδ' αἱ ἀπαράμιλλοι καὶ ἄγριαι καὶ ὑπερφυσικαὶ αὐτῶν καλλοναί, αἱ ὁποῖαι ἀπὸ καταβολῆς κόσμου ἐνέπνευσαν τὰ μεγαλύτερα ποιητικὰ πνεύματα τῆς ἀνθρωπότητος, νὰ μὴ λέγωσι πλέον τίποτε εἰς τοὺς σοφούς! «Τὸ σάβανο τῆς Λήθης βαρὺ καὶ ἀμείλικτο ξαπλώθηκε ἐπάνω εἰς τὰς Νήσους ἡμῶν», αἱ ὁποῖαι ἐπὶ χιλιετηρίδας ἐτροφοδότησαν πνευματικῶς καὶ ὑλικῶς ὅλον τὸν ἀρχαῖον κόσμον. Βαρὺς λίθος ἐπικάθηται ἐπὶ τοῦ ἱστορικοῦ μνημείου τῶν Νήσων ἡμῶν! **Τίς ἀποκυλίσει τὸν λίθον ἐκ τοῦ μνημείου τούτου;**

Εἰς τὸ μέγα τοῦτο ἐρώτημα τὴν ἀπάντησιν θὰ δώσωμεν προσεχῶς.

Χαλάνδρι. 10 Ἰουλίου 1934.

† ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΘΗΝΑΓΟΡΑΣ
ὁ ἀπὸ Μεγάλων Πρωτοσυγγέλλων καὶ Παραμυθίας

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΣΟΥΡΙΟΥ

ΙΑΚΩΒΑΤΕΙΟΣ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΜΟΥΣΕΙΟ ΛΗΞΟΥΡΙΟΥ